

ZAMONAVIY PEDAGOGIK TA'LIMDA INTEGRATSIYANING AHAMIYATI VA O'RNI

Ergasheva Nazokat Alisherovna
Qo'qon Davlat pedagogika instituti
Biologiya kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada integratsiyaning roli va ahamiyati, mazmuni va mohiyati, zamonaviy pedagogik ta'limda qo'llashning ahamiyati yoritilgan. Hisobotda integratsiya muammosining dolzarbligi va uni amalga oshirish yo'lidagi qiyinchiliklar ham qayd etildi.

Tayanch so'zlar va iboralar: integratsiya, fanlararo aloqa, differentsiatsiya, integratsiyaning mazmuni va mohiyati, uning zamonaviy ta'limdagi o'rni
Zamonaviy pedagogik ta'limda integratsiyaning ahamiyati va o'rni oshib bormoqda. Integratsiyalashgan ta'lim muammosiga e'tibor kuchaymoqda. Ba'zi o'qituvchilar ushbu muammoni ishlab chiqish va hal qilish o'quv jarayonini yangilash va takomillashtirish muammoning asosiy yo'li deb biladilar. Integratsiya jarayonining o'zi yangi tushuncha emas, lekin bu sohada juda kam tadqiqotlar yo'lga qo'yilgan. U pedagogik adabiyotlarda bir necha bor ko'tarilgan, ammo nazariy jihatdan kam muhokama qilingan, buning sabablari integratsiya muammosining dolzarbligi va uni amalga oshirish yo'lidagi qiyinchiliklarni yetarli darajada ekanligi hisoblanadi.

Integratsiya (lotin tilidan olingan so'z bo'lib, integratio -tiklash, to'ldirish, integer- butun so'zidan kelib chiqqan). Bu so'z bir necha ma'nolarda o'z funksiyasiga ega. Ammo ayni pedagogik ta'limdagi o'rni fanlarning yaqinlashishi va o'zaro aloqa jarayonini anglatuvchi tushuncha ma'nosida yoritiladi. Integratsiya so'zi differentsiatsiya so'zi bilan bir o'rinda ham qo'llaniladi. Integratsiya differentsiatsiya bilan chambarchas bog'liq. Ushbu jarayonlar o'quv fanlari tizimini qurish va talabalar bilimlarini umumlashtirish usullarini izlashda aks etadi. Differentsiatsiya deganda butunni uning tarkibiy elementlariga bo'lish, ajratish tushuniladi.

Hozirgi vaqtda integratsiya muammosiga ta'limni tashkil etish jarayonida yana katta e'tibor qaratilmoqda. Zamonaviy maktabda integratsiya deganda o'quvchilarga yanada samarali va oqilona ta'sir ko'rsatish maqsadida undagi ishlarni yaxshilashga, o'qituvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishga hissa qo'shadigan yangi pedagogik echimlarni faol izlash yo'nalishlaridan biri tushuniladi

Integratsiya-o'zaro bog'langan holda rivojlantirish, bir butun qilib birlashtirmoq, yaxlit holga keltirmoq deganidir. Integratsiya turli xil qism va elementlarni bir butunlikka birlashtirish jarayonidir. Integratsiya jarayonlari tashkillashtirilgan sistemalarda bo'lishi mumkin -bu holda ular sistema butunlik darajasini va tashkillashtirilgan darajasini ko'taradi.

Integratsiya jarayonlari oldin bog'lanmagan elementlarni biriktirish asosini hamda shakllangan sistemalarda ham yuz berib, natijada sistemani bir butunligi va tashkillanish darajasi oshishiga, element va tarkibiy qismlar o'rtasida aloqadorlikka murakkablashuviga olib keladi. Bir butunlikka birikkan tarkibiy qismlar turli xil darajada avtonomlikka ega bo'ladi.

Ta'limni birlashtirish muammosi tobora ko'proq o'zini namoyon qilmoqda va olimlar, metodistlar va o'qituvchilarni uni amalga oshirishning samarali usullarini izlashga majbur qilmoqda. Shuning uchun ta'limda integratsiyasi muammosi nazariya va amaliyot uchun juda muhim. Uning dolzarbligi o'quv muassasalariga qo'yilgan yangi ijtimoiy so'rovlar bilan belgilanadi. Bu fan va ishlab chiqarish sohasidagi o'zgarishlar bilan bog'liq.

Shunday qilib, integratsiyalashgan ta'lim voqelikning turli hodisalarini mahalliy, alohida ko'rib chiqishdan ularning o'zaro bog'liq, integratsiyalashgan ta'limiga o'tishga imkon beradi, bu dunyoni yaxlit idrok etishga, adabiyot, rasm, musiqa asarlarini yanada puxta idrok etishga, ya'ni atrofdagi tabiatning go'zalligini barcha xilma-xilligida ko'rishga yordam beradi.

Turli xil o'quv fanlari bo'yicha dasturlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ular integratsiya jarayonidan samarali foydalanish imkoniyatini beradi.

O'quvchilarni o'qitishda integratsiya nuqtayi nazaridan o'qitish va tarbiyalashni takomillashtirishning ayrim jihatlari taniqli klassik pedagoglar (Y. Komenskiy, D. Lokk, I. Gerbart, M. Pestalozzi, K. Ushinskiy va boshqalar) asarlarida, shuningdek didaktik olimlar, (I. D. Zvereva, M. A. Danilov, S. P. Baranov, N. M. Skatkin), psixolog olimlar (E. N. Kabanova-Meller, N. F. Talizina, yu. A. samarina, G. I. Vergeles), metodist olimlar (M. R. Lvova, V. G. Goretskiy, N. N. Svetlovskaya, yu. M. Kolyagina, G. N. hujumlar va boshqalar) tomonidan qayt qilingan. O'zbekiston olimlari ham bu sohada kerakli izlanishlarni olib borishmoqda.

Kasbiy tayyorgarlik jarayonida predmetlararo bog'lanish, bo'lajak pedagoglarni integrativ ta'lim asosida o'qituvchilik faoliyatiga tayyorlashni takomillashtirish, uzluksiz ta'limda axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, bu boradagi muammolarni yechish U.Sh.Begimqulov, R.X.Jo'raev, N.A.Muslimov, Q.T.Olimov, F.M.Zakirova, M.H.Lutfillaev, N.I.Taylaqov va

boshqalarning, ta'limda pedagogik bilimlar va texnologiyalar, ularning ilmiy asoslari, olimlardan A.Azizxodjaeva, R.Axliddinov, J.Tolipova va boshqalarning tadqiqot ishlarida muayyan darajada tadqiq qilingan.

Ta'limdagi integratsiyani ilmiy tushunish muammosi bilimlarning turli sohalaridagi olimlar va amaliyotchilar tomonidan o'rganilmoqda. Integratsiya jarayonining psixologik asosi M. Samarinning assotsiativ fikrlash haqidagi g'oyalari bo'lishi mumkin, ularning mohiyati shundaki, har qanday bilim uyushmalar tizimidir. Integratsiyaning umumiy nazariy modelini ishlab chiqishda M. Lotman integratsiya mexanizmi tushunchasini kiritadi. A. Y. Danilyuk madaniy sohalarini gumanitar fanlarga integratsiya qilish misolida integratsiya mexanizmlarining turlarini ajratib ko'rsatadi.

Integratsiya tushunchasi rivojlanish jarayonining va elementlarning yaxlit birlashishi bilan bog'liq tomoni sifatida belgilanadi. Integratsiya elementlar o'rtasidagi munosabatlar va o'zaro ta'sirlarning hajmi va intensivligining o'sishi, ularning tartibga solinishi va sifat jihatidan yangi xususiyatlarning paydo bo'lishi bilan ma'lum bir yaxlit ta'limga aylanishi bilan tavsiflanadi.

Svetlovskaya N. N. integratsiya - bu o'quv faoliyatining har xil turlarining ayrim elementlarini yoki qismlarini maqsadli yoki funktsional bir xilligi sharti bilan bir butunga moslashtirish jarayoni, deb hisoblaydi.

Gimnaziya o'qituvchisi V. N. Lyamina quyidagi ta'rifni beradi: "integratsiya - bu ma'lum bir sohadagi umumlashtirilgan bilimlarning ma'lum bir fanida ma'lum chegaralar ichida birlashishi".

Integratsiya jarayonining pedagogik g'oyasining rivojlanishiga ilmiy bilimlarning rivojlanishi sezilarli darajada ta'sir qiladi.

Kolyagin yu. M., uzoq vaqt davomida talaba asosan tabaqalashtirilgan o'quv kurslarini o'rganish orqali bilim olganligini aytadi. Biroq, ko'pincha bitta bolada maktab bilimlari atrofdagi dunyoning mavzusi bo'yicha sun'iy ravishda ajratilgan tarqoq ma'lumotlar bo'lib qoladi. Ushbu qarama-qarshilikni engish zarurati bir vaqtning o'zida fanlararo aloqalarni faol izlashga olib keldi. "Integratsiya va farqlash o'zaro bog'liq jarayonlardir. Ta'limning barcha bosqichlarida integratsiya va farqlash g'oyalarini maqbul ravishda birlashtirgan tizimni yaratishga intilish kerak"

Ushbu nuqtai nazarga L. N. Baxareva amal qiladi. integratsiya - bu farqlash jarayonlari bilan bir qatorda sodir bo'ladigan fanlarning yaqinlashishi va aloqasi jarayoni. Integratsiya mavzu tizimini takomillashtiradi, uning kamchiliklarini bartaraf etishga yordam beradi va ob'ektlar o'rtasidagi munosabatlar va o'zaro bog'liqlikni chuqurlashtirishga qaratilgan.

Ikkita tushunchani ajratish kerak: fanlararo aloqalar va integratsiya. Fanlararo aloqalar-bu asosiy darsning maqsadlariga yanada muvaffaqiyatli erishiladigan qo'shimcha vosita sifatida darsga boshqa mavzu elementini kiritish. Integratsiyalashgan dars-bu darsning har bir bosqichida turli xil bilimlarning elementlarini o'zaro bog'lashda materialni o'rganish, ya'ni asosiy va ikkinchi darajali dars bo'lmagan dars turi.

Integratsiya jarayonining ildizlari klassik pedagogikaning uzoq o'tmishida yotadi va fanlararo aloqalar g'oyasi bilan bog'liq.

Integratsiya pedagogik hodisa sifatida uzoq an'analarga ega. U K. D. Ushinskiy tomonidan analitik-sintetik usulda savodxonlik kursini qurishda ishlatilgan.

Endi maktab fanlarining birligiga yondashuvning yangi bosqichi boshlandi, turli xil ob'ektlardagi hodisalarning bir-biriga mos kelishiga imkon beradigan fanlararo aloqalarni amalga oshirish bosqichlaridan ushbu hodisalarni birlashtirishga, yangi yaxlitliklarning yarqitilishiga o'tish kerak, ya'ni haqiqiy integratsiya misolida.

Ta'lim tizimiga kelsak, "integratsiya" tushuncha sifatida ikkita ma'noga ega bo'lishi mumkin. Birinchidan, bu maktab o'quvchilarida atrofdagi dunyo to'g'risida yaxlit g'oyani yaratishdir (bu erda integratsiya o'rganish maqsadi sifatida qaraladi). Ikkinchidan, bu fan bilimlarini yaqinlashtirishning umumiy platformasini topishdir.

Bu shuni anglatadiki, bolalar mavjud bilimlar doirasini muntazam ravishda to'ldirib, kengaytirib, tushunchalar to'g'risida tobora ko'proq yangi bilimlar va g'oyalarni o'zlashtirishadi.

V. I. Yakovleva boshqa nuqtai nazarga ega. Uning ta'kidlashicha, to'liq integratsiyalashgan tizim haqida gapirishga hali erta: "... turli fanlardagi dasturlar va ko'nikmalar shunchalik o'ziga xoski, ularning yaxlitligini buzish mumkin emas. Na maktabshunoslik, na didaktika, na individual usullar bunga tayyor emas" ammo ilg'or o'qituvchilarning ijodiy amaliyoti mustaqil ravishda o'quv tizimini yangilash muammolarini hal qilish yo'llarini izlaydi.

Ko'rib turganingizdek, ta'limning yaxlit mazmuni muammosi o'ziga xos qiyinchiliklarga ega.

Talabada atrofdagi dunyo haqida yaxlit g'oyani yaratish ta'limning maqsadi sifatida qaraladi. Maqsad sifatida integratsiya talabaga dunyoning alohida qismlarining tizim sifatida bog'liqligini aks ettiruvchi bir xil bilimlarni berishi, bolani o'rganishning birinchi bosqichlaridan boshlab dunyoni barcha elementlar bir-biriga bog'langan birlik sifatida tasavvur qilishga o'rgatishi kerak.

Pedagogika fanining vazifasi o'qituvchiga o'quv maqsadlari va funktsiyalarining bir xilligi bilan turli xil ob'ektlarning individual elementlari va qismlarini bir butunga tiklash va birlashtirishga qaratilgan integratsiyani amalga oshirishga yordam berishdir.

Maktabimizdagi darslarning bir xilligi uzoq vaqtdan beri ta'limni rivojlantirish uchun to'siq bo'lib kelgan. "O'quv dasturi o'quv jarayonining afzalliklari yoki kamchiliklarining eng muhim ko'rsatkichidir. U fanlarning nomlanishi, ularni o'rganish ketma-ketligini, har bir fan uchun ajratilgan vaqtni, nazorat shakllarini va boshqalarni belgilaydi. Umumta'lim maktabining o'quv rejalari jiddiy kamchiliklardan aziyat chekmoqda. Ulardan asosiysi ko'p fan, ya'ni maktabda oz sonli soat ajratilgan fanlar mavjud. O'quv fanlarining integratsiyasi ko'p mavzulardan qochishga imkon beradi va samaradorligi juda past bo'lgan soatlari kam bo'lgan fanlarni o'quv materialidan chiqarib tashlaydi. Integratsiya mavzu tizimini takomillashtiradi, uning kamchiliklarini bartaraf etishga yordam beradi va ob'ektlar o'rtasidagi munosabatlar va o'zaro bog'liqlikni chuqurlashtirishga qaratiladi.

Shuning uchun ham umumta'lim maktablarida integratsiyalashgan fanlarni tashkillash zamon ta'lablaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar;

1. Muydinovich, R. I. (2021). Problems and solutions of teaching in credit-module system in higher education institutions. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 3(04), 721-727.
2. Muyidinovich, R. I. (2020). Advantage And Methodological Problems Of Teaching Computer Science In Modern Schools. *The American Journal of Interdisciplinary Innovations and Research*, 2(10), 13-16.
3. Rasulov, I. M. (2022). ADVANTAGE AND METHODOLOGICAL PROBLEMS OF TEACHING COMPUTER SCIENCE IN MODERN SCHOOLS. *Ученый XXI века*, 22.
4. Muydinovich, R. I. (2022). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING RIVOJLANISHI TUFAYLI PAYDO BO'LGAN KASBLAR VA ULARNI O'RGANISH. *PEDAGOGS jurnali*, 13(1), 117-122.
5. Muydinovich, R. I. (2022, April). INTEGRITY AND CONTINUITY OF COMPUTER SCIENCE IN THE SYSTEM OF CONTINUING EDUCATION. In *E Conference Zone* (pp. 322-326).
6. Muydinovich, R. I. (2022). THE ROLE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN PROVIDING

INTERDISCIPLINARY INTEGRATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(12), 1281-1286.

7. Muydinovich, R. I. (2022). VOCATIONAL TRAINING OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(12), 209-216.

8. Rasulov, I. M., Makhkamova, D. X., & Nishanbekov, N. O. (2023). THE CONCEPT OF MEDIA COMPETENCE OF THE FUTURE INFORMATICS TEACHER AND THE METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF ITS DEVELOPMENT. *Conferencea*, 12-17.

9. Makhkamova, D. X. (2023). THE ADVANTAGES OF USING THE POSSIBILITIES OF INFOGRAPHICS IN THE WORK OF FUTURE INFORMATICS AND INFORMATION TECHNOLOGY TEACHERS. *Open Access Repository*, 9(3), 291-298.

10. Mashxura, M., & Siddiqov, I. M. Z. (2023). Effects of the Flipped Classroom in Teaching Computer Graphics. *Eurasian Research Bulletin*, 16, 119-123.

11. Siddiqov, I. M. (2023). SCRIBING-KELAJAK TEXNOLOGIYASI. *Talqin va tadqiqotlar*, 1(1).

12. Melikuzievich, S. I. (2022). Providing The Integration of Modern Pedagogical and Information-Communication Technologies in Higher Education. *Texas Journal of Engineering and Technology*, 15, 103-106.
Melikuzievich, S. I. (2022). AN EFFECTIVE WAY TO PRESENT EDUCATIONAL MATERIALS. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(12), 224-229.

13. Meliqo'ziyevich, S. I. (2022). UMUMIY O 'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANINI O 'QITISHDA RIVOJLANTIRUVCHI TEXNOLOGIYALAR. *IJODKOR O'QITUVCHI*, 2(19), 231-235.

14. Melikyzievich, S. I., Turdalievich, M. I., Shukurovich, M. S., & Mansurovich, Z. M. (2022). THE METHOD OF REFERENCE TESTS FOR THE DIAGNOSIS OF DIGITAL DEVICES. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 14(7).

15. Siddiqov, I. M., & Igamberdiyev, U. R. (2021). PEDAGOGIKA OLIYGOHLARIDA TALABALARNING IJODIY QOBILIYATLARINI SHAKILLANTIRISHDA MUAMMOLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN

FOYDALANISH. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(11), 1146-1163.

16. Siddikov, I. M. About Testing Digital Devices by Reference Tests. *JournalNX*, 7(06), 315-317.

17. Akbarov, U. Y., Rafiqov, F. Q., & Akbarov, S. (2022). MAPLE PROGRAM TO THE SOLUTION OF EQUATIONS REPRESENTING PROBLEMS OF HEAT DISPOSION. *Open Access Repository*, 8(12), 230-240.

18. Rahmatullaev, M., Rafikov, F. K., & Azamov, S. K. (2021). Про конструктивні описи мір Гіббса для моделі Поттса на дереві Келі. *Ukrains'kyi Matematychnyi Zhurnal*, 73(7), 938-950.

19. Rahmatullaev, M. M., Rafikov, F. K., & Azamov, S. (2021). On the Constructive Description of Gibbs Measures for the Potts Model on a Cayley Tree. *Ukrainian Mathematical Journal*, 73(7).

20. Rafiqov, F. Q. (2023). STUDY OF THE DEVELOPMENT AND HISTORY OF THE METHODOLOGY OF TEACHING MATHEMATICS IN HIGHER EDUCATION. *Conferencea*, 73-76.

21. Rafiqov, F. Q. (2023, April). OBJECTIVES AND OBJECTIVES OF THE METHODOLOGY OF TEACHING MATHEMATICS. In *E Conference Zone* (pp. 18-20).

22. Bazarbayevich, I. F. (2022). SIMILARITY ASPECTS OF ENGLISH AND RUSSIAN LANGUAGES. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(3), 481-484.

23. Bazarbayevich, I. F., Adham, B., & Bazarbayevich, I. S. (2021). Similarity aspects of english and russian languages. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(2), 891-895.

24. Khaidarova, S. (2022). Automated Methods for Solving Linear Programming Problems. *Texas Journal of Engineering and Technology*, 15, 112-116.

25. Хайдарова, С. (1994). Методика оптимального построения информационных баз данных для агропромышленных комплексов.

26. Haydarova, S. (2022). COMPARATIVE ANALYSIS OF NUMERICAL METHODS FOR SOLVING ORDINARY DIFFERENTIAL EQUATIONS. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(11), 356-361.

27. Haydarova, S. (2023). ELEKTRON TA'LIM TIZIMIDA O 'QUV KURSLARINI YARATISH. *Solution of social problems in management and economy*, 2(4), 106-113.

28. Khaidarova, S. (2023). SOLUTION OF THE OPEN TYPE TRANSPORT PROBLEM USING THE OPTIMAL 2 PROGRAM. *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences*, 2(8), 56-61.

29. Хайдарова, С. (2021). APPLICATION OF SQL LANGUAGE IN CLIENT-SERVER TECHNOLOGY. *Экономика и социум*, (5-2), 1097-1101.